

انتفاضه: امیدها و چالش‌ها

فصلی که گذشت، در خاورمیانه فصل انتفاضه بود، این بار نیز انتفاضه جدید مردم فلسطین از قدس یعنی در همان نطقه‌ای آغاز شد که مذاکرات هفت ساله فلسطینی-اسرائیلی به بن بست رسیده بود.

یک روز قبل از دیدار آریل شارون رهبر حزب لیکود از بیت المقدس، دستگاه‌های اطلاعاتی اسرائیلی نسبت به اثرات بازدید این عضو پارلمان اسرائیلی از قدس هشدار داده و گفته بودند که ممکن است این دیدار به آشوب در قدس منجر گردد. اما پلیس اسرائیل با اقدام به افزایش نیرو برای حفظ امنیت با این بازدید موافقت نمود. دیدار شارون و برخی اعضای دیگر پارلمان اسرائیل انداختن جرقه‌ای به انبار انباشت خشم فلسطینی‌ها بود که به شعله‌ور شدن مجدد انتفاضه انجامید، اما به نظر می‌رسد طراحان این دیدار که احتمالاً هدفشان نمایش قدرت و اصرار بر حفظ بیت المقدس به عنوان پایتخت ابدی اسرائیل بود، هرگز گمان نمی‌کردند که این قدرت‌نمایی چنین هزینه‌گرانی را بر آنان تحمیل نماید.

تحلیل‌گران اسرائیلی مدعی هستند که عرفات منتظر چنین بهانه‌ای بود تا بدین شکل خود را از بن‌بستی که به دلیل مذاکرات نافرجام صلح گرفتار آن گشته بود، رها کرده و اسرائیل را به یک چالش بزرگ بر سر قدس فراخواند. پس از اوج‌گیری انتفاضه و

گسترش ابعاد آن به کلیه مناطق اشغالی سال ۱۹۶۷ و برای اولین بار به مرزهای قبل از سال ۱۹۴۸ در محافل اسرائیلی کتابی تحت عنوان کتاب سفید منتشر شد که در آن زنجیره ای از حملات تبلیغاتی علیه عرفات تدارک دیده شده بود. اسرائیلی ها در این کتاب عنوان کرده بودند عرفات توافقیهای امضاء شده را عمداً نقض می کند و او بار دیگر به شیوه تروریسم بازگشته است. همچنین در این کتاب آمده بود، «عرفات قصد ندارد لباس سنتی خود را در مقام یک رهبر انقلابی از تن بیرون کند. نقشه فلسطین از دیدگاه عرفات همان مرزهای قیمومت قبل از سال ۱۹۴۸ و پیش از برپایی اسرائیل است.»

به گفته مقامات اسرائیلی عرفات به یک تصمیم استراتژیک در روند خشونت رسیده است، سرتیپ جلعاد رییس بخش بررسی شبکه اطلاعات نظامی اسرائیل (امان) می گوید، عرفات خواستار ایجاد این احساس در سطح بین المللی است که منطقه شبیه کوزوو شده است تا از این طریق زمینه را برای دخالت بین المللی فراهم کند. چنین نظراتی تأیید می کند که اسرائیلی ها انتظار گسترش انتفاضه را تا به این حد نداشته اند، اما اکنون برآورد ستاد ارتش اسرائیل بر آن است که درگیریهای خشونت بار با فلسطینی ها ماههای طولانی ادامه خواهد یافت و ارتش اسرائیل با این فرضیه عمل می کند که جنگ در مناطق اشغالی در طول سال ۲۰۰۱ میلادی نیز ادامه خواهد یافت. عالی ترین شبکه اطلاعات نظامی اسرائیل (امان) نیز زمان برخوردها را طولانی برآورد کرده است. صرف نظر از آن که آیا انتفاضه راه طولانی در پیش دارد یا خیر، می توان دست کم چنین ارزیابی نمود که فلسطینی ها به ویژه حکومت خودمختار فلسطینی برای دستیابی به اهداف سیاسی خود راه دیگری جز تداوم انتفاضه ندارند، زیرا مذاکرات به گردنه صعب العبوری در زیر گنبد صخره و در محلی به نام قدس رسیده است که طرفین آن را پایتخت ابدی خویش می دانند، اگر عبور از چنین نقطه ای را در مذاکرات صلح مانند برخی تحلیل گران تعبیر به بن بست نکنیم، حداقل گذر از آن به ماهها گفتگو نیازمند است. ضمن آنکه از سوی گروهی از ناظران هم شکست مذاکرات و دستاوردهای سازش از قبل اعلام شده است. حداقل حضور جنبش فتح و نیروهای عرفات در صحنه انتفاضه و اقدامات عملیاتی ارتش اسرائیل علیه مراکز و نهادهای تابع دولت خودمختار فلسطینی مؤید این معناست که بسیاری از توافقات

اینک نقض شده است.

هم اکنون در صحنه فلسطین اشغالی از سوی نظامیان اسرائیل جنگ محدود و کم شدتی علیه حاکمیت خودمختار فلسطینی دنبال می شود تا از طریق محاصره زمینی و دریایی مناطق خودمختار و انجام عملیات هوایی علیه شهرهای فلسطینی نشین، حکومت عرفات و ادار به عقب نشینی شود. ضمن آن که به نظر نمی رسد هدف اسرائیل از انجام عملیات نظامی رسیدن به تعیین تکلیف نهایی حاکمیت خودمختار باشد.

در حالی که عرفات و باراک در نبرد کنونی در پی تقویت مواضع خود برای دستیابی به موضع قدرت برتر در چانه زنی های آتی هستند، اوضاع در صحنه مبارزه مردمی به گونه دیگری پیش می رود. انتفاضه مردم فلسطین با وجود شهدای نسبتاً زیاد و مجروحان فراوانی که روزانه تقدیم می کند، همچنان مقاوم و استوار به راه خویش ادامه می دهد. جنبش حماس و جهاد اسلامی و همچنین جنبش فتح صحنه گردانان خیابانهای مناطق اشغالی اند و مردم فلسطین با همه توان در صحنه حاضر شده اند.

به نظر می رسد تجربه حزب الله در تحمیل عقب نشینی به رژیم اسرائیل در خروج از جنوب لبنان نیز زمینه های روانی لازم را بر زوال پذیری صهیونیسم در اذهان مردم فلسطین فراهم کرده است و چنین باورهایی عزم ملی را در پی گیری اهداف خود راسخ تر می نماید. حداقل در درون رژیم اسرائیل اکنون این پرسش اساسی مطرح است که تا چه میزان، چگونه و تا چه زمانی ارتش کلاسیک اسرائیل قادر به مقابله با قیام مردم در چارچوب یک نبرد فرسایشی است. همچنین در درون یک جامعه در هم تنیده یهودی-عربی و ژئوپلتیک پیچیده مناطق اشغالی چگونه می توان بی ثباتی و ناامنی را به مدت طولانی تحمل کرد؟

از سوی دیگر پرسش اساسی برای انتفاضه آن است که چگونه این قیام می تواند از یک تاکتیک مبارزاتی و ابزاری برای چانه زنی در مذاکرات به یک راهبرد برای پیروزی تبدیل شود. از منظر عرفات و بلندپایگان حکومت خودمختار فلسطینی انتفاضه به مثابه یک تاکتیک تلقی می شود که قدرت چانه زنی را در مذاکرات افزایش می دهد. در روند مذاکرات هر جا که بن بست می پیش آمده این ملت فلسطین است که با قیام خود به موضع مذاکره کنندگان قوت داده است. حاکمیت خودمختار نیز هر جا که مذاکرات به نقطه دشواری

رسیده با آزاد کردن رهبران و کادرهای حماس و جهاد از زندان، فضای مبارزه مردمی را باز گذاشته و پس از اخذ امتیازاتی ولو جزئی مجدداً صحنه را به کنترل در می آورده است، اینک این پرسش فرا راه انتفاضه مردم فلسطین است که چگونه قدس آزاد خواهد شد؛ پاسخ به این پرسش مستلزم پاسخ به این سئوالات است که اگر انتفاضه تداوم یابد آیا می تواند به عنوان استراتژی پیروزی باشد، آیا انتفاضه می تواند نقش مقاومت اسلامی در جنوب لبنان را که منجر به پیروزی مردم لبنان پس از بیست سال اشغال گردید در آزادی قدس ایفا کند؛ آیا خون مردم فلسطین و پرتاب سنگ می تواند بر یک ارتش آزموده، پیشرفته و قدرتمند فائق آید؛ آیا علایم و نشانه هایی حاکی از نتیجه بخشی تداوم انتفاضه به مثابه یک راهبرد در صحنه دیده می شود؟ شاید پاسخ به سؤال اخیر بتواند افق روشن تری را به نمایش گذارد، به همین منظور برخی اظهار نظرها و واکنش های مسئولین اسرائیلی می تواند گویاتر باشد، به نظر می رسد حتی اگر بی ثباتی و ناامنی به داخل مناطق امن یهودی نشین نیز کشانده نشده باشد، پدیده ای است که نگرانی رژیم اسرائیل را افزایش داده است. «نتانیا هو» در یکی از اظهار نظرهای خود می گوید، «ما اکنون با تهدیدات و خطرهای بزرگی روبرو هستیم.

هر شهروند آگاه اسرائیل می داند اکنون اسرائیل در محاصره است، خواه محاصره بین المللی و یا جهان عرب. همچنین خطر اختلاف و فروپاشی داخلی وجود دارد، ما بایستی از دولت کنونی حمایت کنیم، تا اقدامات شدیدتر و قوی تر اعمال کند. هر شهروند یهودی که به وجود اسرائیل و آینده آن اهتمام دارد، باید حمایت مطلق کند.» شارون هم در خصوص اعلام یک جانبه دولت فلسطینی می گوید. «ما معتقدیم امروز خطر بزرگی در کمین است، اعلام یک دولت فلسطینی، اسرائیل را وادار می کند برای سالهای طولانی و شاید تا ابد به ترسیم مرزهای خود بپردازد.

از جانب دیگر با توجه به رعبی که در داخل شهرک نشینان اسرائیلی ایجاد شده است، اظهار نظرهای مقامات امنیتی حاکی از آن است که چنین وضعی برای مدت طولانی قابل دوام نیست. شهرک نشینان در صورت سخت تر شدن اوضاع به داخل مناطق امن عقب شینینی خواهند کرد و یا حتی روند مهاجرت از اسرائیل به تدریج آغاز خواهد شد.

هم‌اکنون نیز براساس آمارها نسبت یهودیان قدس از ۷۴ درصد در سال ۱۹۶۷ به ۶۸ درصد در سال ۱۹۹۹ کاهش یافته و روند کاهش تشدید شده است. این درحالی است که نسبت اعراب مرتباً افزایش می‌یابد. در هر صورت بی‌آنکه تلاش شود، تأثیرات انتفاضه بیش از حد در درون جامعه اسرائیل بزرگ جلوه داده شود، به نظر می‌رسد سرآغاز نشانه‌های یک تحول مبنی بر تشدید نگرانی در درون جامعه یهودیان اسرائیل در حال شکل‌گیری است، چنین اوضاعی به انتفاضه فرصت خواهد داد، تدریجاً قدرت خود را به عنوان تنها گزینه پیروزی تحکیم نماید.

در ارتش اسرائیل اعتقاد بر این است که در صورت انتفاضه تلاشهایی برای ربودن شهروندان اسرائیلی و یا سربازان از پیرامون مناطق خودمختار (منطقه A) صورت خواهد گرفت. پلیس و وزارت معارف اسرائیل قدم زدن یهودیان در شهرک قدیمی قدس و قدس شرقی را ممنوع کرده است. این ممنوعیت شامل مسیر منتهی به دیوار ندبه از سمت کوچه شهر قدیمی نیز می‌شود. منابع امنیتی تأکید کرده‌اند، هر اسرائیلی اکنون برای فلسطینی‌ها به یک هدف تبدیل شده و زندگی در خطر است.

همچنین به نظر می‌رسد انتفاضه در اشکال مسلحانه نیز در حال ظهور و بروز باشد براساس توافقات اسلو فلسطینی‌ها حق ندارند چیزی غیر از سلاح سبک حمل نمایند، اما ارتش اسرائیل معتقد است؛ مقادیری موشک و پرتاب‌کننده‌های مختلف نظیر آرپی جی در اختیار فلسطینی‌هاست، نگرانی ارتش اسرائیل از تانک‌ها نیست، بلکه نگران نفربرهاست که اگر چه ضد گلوله هستند، اما در مقابل موشک‌های ضد تانک قادر به مقاومت نیستند، به نظر می‌رسد با وجود آنکه حجم این سلاح‌ها و انجام این قبیل اقدامات در مجموع چندان بزرگ نیست، اما نباید فراموش کرد که انتفاضه روندی رو به گسترش است و مردم با کشف راه‌های جدید برای تداوم مبارزه بهترین شیوه‌های مبارزه را بر خواهند گزید.

بدین ترتیب انتفاضه می‌تواند در صورت تداوم، اشکال جدیدتری از مبارزه مردمی را تقویت نموده و توسعه دهد. چنین گزینه‌ای راه را برای پیروزی نهایی فلسطینی‌ها خواهد گشود. در عین حال یک نکته را نباید از نظر دور داشت که این انتفاضه علی‌رغم خسارات سنگینش برای فلسطینی‌ها، دستاورد بزرگی نیز برای آنان در برداشته است.

انتفاضه اخير و مقاومت بی امان مردم در برابر هجوم های ارتش صهیونیستی و تلاش های ناموفق صهیونیستها برای ورود به برخی اماکن و مناطق به خوبی این واقعیت را آشکار ساخت که دیگر چرخ زمان به عقب بر نمی گردد و اسرائیل امکان بازگرداندن امور به قبل از روند عقب نشینی ها را ندارد. این امر از این جهت حائز اهمیت است که اسرائیل طی یک سال اخیر و پس از اعلام دولت خود مختار مبنی بر اتخاذ تصمیم برای اعلام دولت مستقل فلسطینی، همواره تهدید کرده است که اتخاذ چنین تصمیمی از سوی فلسطینی ها، به معنی بازگشت ارتش اسرائیل به مناطق قبل از دوره عقب نشینی هاست. انتفاضه اخیر به خوبی نشان داد که اسرائیل، هیچگاه توانایی چنین تصمیمی را نخواهد داشت و بدین ترتیب مردم فلسطین با انتفاضه خویش این برگ تاکتیکی مهم را از کف صهیونیستها خارج ساختند. براین اساس می توان نتیجه گرفت که راهبرد اساسی فلسطینی ها می تواند در پی این انتفاضه دوم شکل بگیرد. این راهبرد چیزی نیست به جز «اعلام تشکیل دولت مستقل فلسطینی به پایتختی بیت المقدس» بدین سان بحران کنونی امنیتی در صحنه فلسطینی را می توان به سختی ها و دشواریهای دوران تولد کیان مستقل فلسطین تشبیه کرد. همچنین تجربه تلخ دگرگونیها در این بحران که قطعاً مشکلات جدی را پیش پای آنان در مذاکرات آتی با دولت خود مختار، قرار خواهد داد. این حقیقت است که هرگونه کیان مستقل فلسطین حتی اگر تحت رهبری میانه روانی همچون رهبران دولت مختار فلسطینی باشد، در آینده، همواره محل نگرانی و دغدغه های امنیتی اسرائیل خواهد بود و این امر به نوبه خود می تواند، مخالفان تشکیل چنین دولتی را در کیان صهیونیستها، در موضع قدرت بیشتری قرار دهد.

نهایت این که، انتفاضه مبارک مردم فلسطین، به هر شکل که ادامه یابد و یا به پایان برسد نمایش قدرت بزرگی از سوی مردم فلسطین و جریانهای اسلامی بود که توانستند راهبرد خود را که همان پایداری و مقاومت بود حتی به دولت خودمختار و جنبش صلح تحمیل نموده و اثبات نمایند که رژیم صهیونیستی بر خلاف تصور برخی، از نقاط ضعف و آسیب پذیری های بسیاری برخوردار است و با شناسایی هویت و طراحی براساس آنها قادر است معادلات حاکم بر صحنه را دگرگون سازد. □